

Aan de staatssecretaris van
Infrastructuur en Milieu
Dhr. J.J. Atsma
Postbus 30945
2500 GX Den Haag

DATUM 16 oktober 2012
KENMERK CGM/121610-01
ONDERWERP Aanbieding rapport 'General Surveillance van genetisch gemodificeerde gewassen -
Inventarisatie van monitoringssystemen

Geachte heer Atsma,

In Europa zijn vergunninghouders van genetisch gemodificeerde (gg-) gewassen verplicht om te monitoren op mogelijke onverwachte, schadelijke effecten voor mens en milieu bij import of teelt van een gg-gewas. Dit wordt 'general surveillance' genoemd. Deze general surveillance vindt plaats in aanvulling op de uitvoerige risicobeoordeling die is gedaan in het kader van de toelating van het gg-gewas.

De Nederlandse overheid heeft eerder aangegeven de general surveillance buiten de landbouwpercelen op zich te nemen en daarbij gebruik te willen maken van bestaande ecologische monitorings-netwerken, zoals het Netwerk Ecologische Monitoring. Bureau GGO en de COGEM hebben zich de vraag gesteld of er ook netwerken bestaan die zich richten op de monitoring van gewassen binnen de landbouwpercelen en of deze geschikt zijn voor general surveillance van gg-gewassen.

Hierbij bied ik u het onderzoeksrapport '*General surveillance van genetisch gemodificeerde gewassen – Inventarisatie van monitoringssystemen in de agrarische ruimte*' aan. In dit rapport zijn de bestaande agrarische monitoringsnetwerken in Nederland in kaart gebracht en wordt de werkwijze van deze netwerken beschreven. Daarnaast worden de systemen geëvalueerd op hun mogelijke bruikbaarheid voor general surveillance.

De inventarisatie heeft zich beperkt tot de gewassen suikerbiet, aardappel en maïs, omdat gg-varianten van deze soorten in de nabije toekomst mogelijk geteeld gaan worden. In de inventarisatie zijn ook granen meegenomen die in rotatie met deze gewassen geteeld worden.

Het onderzoek is uitgevoerd door ir. L. van den Brink, ir. C.B. Bus en ir. R.D. Timmer van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving en dr. L.A.P. Lotz, dr. C.C.M. van de Wiel en dr. ir. MM Riemens van Plant Research International.

General surveillance

General surveillance is ingesteld zodat bij onverwachte nadelige effecten maatregelen genomen kunnen worden om de gezondheid van de mens en het milieu te beschermen. De vergunningaanvragers stellen hiervoor een monitoringsplan op. Een onderdeel van dit plan is de zogenoemde ‘farm questionnaire.’ Deze vragenlijst voor telers wordt gebruikt om informatie te verkrijgen over onder andere de genomen teeltmaatregelen, gewasontwikkeling, gevoeligheid voor ziekten en plagen, onkruiddruk en de aanwezigheid van ‘wildlife’ (insecten, vogels, roofdieren). Eventuele wijzigingen in de bovengenoemde zaken kunnen indicaties zijn van onverwachte effecten. In aanvulling op deze vragenlijsten wordt gezocht naar netwerken die gericht zijn op de agronomische ruimte. Deze netwerken worden in het onderhavige rapport uitgebreid beschreven.

Opzet en bevindingen van het onderzoek

De onderzoekers beschrijven verschillende monitoringsnetwerken die actief zijn bij de teelt van conventionele gewassen. Enkele van deze systemen zijn mogelijk ook geschikt voor general surveillance van gg-gewassen. Dit zijn onder andere teeltregistratiesystemen, teeltbegeleidingsystemen en certificeringssystemen in het kader van de voedsel- en voedselveiligheid.

Teeltregistratiesystemen

Bij de teelt van suikerbiet en zetmeelaardappel wordt gebruik gemaakt van speciale teeltregistratie- en adviessystemen. Deze systemen worden beschikbaar gesteld door de verwerkende industrie (Suiker Unie en AVEBE) en zijn vooral gericht op het verbeteren van de teelten. Met behulp van de systemen worden gegevens verzameld over de uitgevoerde teeltmaatregelen, de ontwikkeling van het gewas en de aantasting door ziekten en plagen. Deze gegevens worden opgeslagen in een centrale databank, waardoor het mogelijk is om trends in teeltmaatregelen te identificeren. Deze systemen zijn echter gestoeld op vrijwillige participatie, waardoor de dekkingsgraad relatief laag is (circa 15 tot 20%).

Teeltbegeleidingsystemen

Bij de teeltbegeleiding van onder andere de leveranciers van gewasbeschermingsmiddelen en de suiker- en aardappelzetmeelindustrie, worden er in het veld veel waarnemingen gedaan door gewasdeskundigen. Deze deskundigen bezoeken verschillende percelen, waardoor zij in staat zijn om eventuele verschillen in een vroeg stadium op te merken. Deze gegevens worden echter niet opgeslagen in een centrale database, waardoor de gegevens moeilijk toegankelijk zijn.

Certificering van teelten

Het registreren van teeltmaatregelen is verplicht voor de certificering van de teelt van aardappelen, suikerbieten, granen en maïs die geteeld worden voor de verkoop. Vanwege dit verplichte karakter is de dekkingsgraad zeer hoog. De verzamelde data, waaronder teeltmaatregelen en gebruikte rassen, worden echter niet centraal opgeslagen. Daarnaast vindt de validatie van deze data slechts op beperkte schaal plaats tijdens controles door de controlerende instellingen.

Signalering

De COGEM signaleert dat de hierboven beschreven agrarische monitorings-netwerken niet één op één gebruikt kunnen worden voor general surveillance in het kader van teelt van gg-gewassen op de akker.

De teeltregistratiesystemen zijn het meest geschikt voor general surveillance, omdat de verzamelde gegevens centraal worden opgeslagen en gebruikt kunnen worden voor het analyseren van trends.

Deze systemen zijn echter gericht op de teelt van slechts een tweetal gewassen (suikerbiet en zetmeelaardappel) en hebben een relatief lage dekkinggraad. Ook de teeltbegeleidingssystemen en certificeringssystemen zijn minder geschikt voor general surveillance, omdat de gegevens niet centraal worden opgeslagen. De COGEM merkt op dat bevordering door de overheid van de participatie aan de netwerken en van centrale dataopslag de netwerken beter bruikbaar kunnen maken voor general surveillance.

De waarde van de agrarische monitorings-netwerken ligt er vooral in dat zij een belangrijke oog-en-oor functie kunnen vervullen waarmee mogelijke effecten vroegtijdig aan het licht worden gebracht. Om deze oog-en-oor functie goed te benutten zou er een centraal meldpunt moeten komen waar eventuele waarnemingen gemeld en verzameld kunnen worden. De COGEM is van mening dat een periodieke bijeenkomst van de waarnemers eveneens een bijdrage kan leveren aan de kwaliteit van deze monitoring. De COGEM wijst erop dat eventuele meldingen door onafhankelijke deskundigen kunnen worden geanalyseerd om vast te stellen of er een verband bestaat tussen de waargenomen effecten en de teelt van het gg-gewas.

De vergunninghouder is verantwoordelijk voor general surveillance en geeft hieraan invulling door gebruik te maken van 'farm questionnaires. De Nederlandse overheid is bereid om de monitoring buiten de landbouwpercelen op zich te nemen door aan te sluiten bij bestaande ecologische monitorings-netwerken. Gezien de aard van de monitorings-netwerken in de agrarische ruimte geeft de COGEM in overweging om de inzet van deze netwerken bij een centrale instantie onder te brengen al dan niet de overheid.

Met vriendelijke groet,

Prof. dr. ir. Bastiaan C.J. Zoeteman
Voorzitter COGEM

c.c. Drs. H.P. de Wijs, Hoofd Bureau GGO
Dr. I. van der Leij, Ministerie van IenM

Bijlage: rapport 'General surveillance van genetisch gemodificeerde gewassen – Inventarisatie van monitoringssystemen in de agrarische ruimte'